

Dalibor Vácha

Válka stínů

BOJE NA OSTROVĚ
NOVÁ GUINEA
1942-1943

PRÁŽSKÁ
VYDAVATELSKÁ
ROZLOŽNICE

EDICE
MAGNETKA

E
NÁKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Dalibor Vácha

Válka stínů

BOJE NA OSTROVĚ NOVÁ GUINEA 1942–1943

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA
PRAŽSKÁ VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST

Ediční rada Edice Magnetka:

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK; Technická univerzita v Liberci)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií)

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem)

PhDr. Jan Koura, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin)

PhDr. Miloslav Martínek, CSc.

JUDr. František Čermák

Copyright © Dalibor Vácha, 2020

Cover © Vladimír Pfeifer, 2020

Photos © archiv autora, Australian War Memorial, Library of Congress, 2020

Czech edition © Nakladatelství Epoque, Pražská vydavatelská společnost, Praha 2020

ISBN 978-80-7557-952-2 (Nakladatelství Epoque)

ISBN 978-80-7250-838-9 (Pražská vydavatelská společnost)

Obsah

Úvod	9
Japonci na postupu	11
Vylodění u Salamaua a Lae	16
Australané/Američané versus Japonci	18
Bitva v Korálovém moři	22
Boje o kokodskou stezku, část první	26
Od Buny ke hřebenu Imita	26
Boje v Milne Bay	44
Boje o kokodskou stezku, část druhá	54
Od hřebenu Imita k Buně a Goně	54
Obsazení Buny a Gony	63
Dohra v Sanandě a ve Wau	78
Každodenní život	81
Stravování a zásobování	81
Zranění a nemocní	84
Válčení a zabíjení	91
Místní domorodé obyvatelstvo	94
Svět džungle	99
Koheze v jednotkách	103
Válka na Nové Guineji v běhu desetiletí	105
Chronologie nejdůležitějších událostí	107
Výběr pramenů a literatury	110
O autorovi	112

„Byla to válka stínů. Jasně si vzpomínám, že dříve, než jsem vyrazil na stezku, přišel dolů jeden zraněný chlapík. Říkal: ‚Ještě jsem neviděl ani jednoho Japončíka.‘ Tak to prostě bylo. Mizerná válka stínů.“¹

¹ Cit. dle: BERGERUD, Eric, *Touched with Fire. The Land War in the South Pacific*, London – New York 1997, s. 138.

Úvod

Má dávná a stále přetrvávající fascinace druhou světovou válku v Tichomoří se zhmotnila v knize, která vyšla v edici Magnetka a popisuje až notoricky známou bitvu o ostrov Guadalcanal (*Krvavý ostrov*, Epoque 2018). Tak trochu jsem navazoval na knihy Miloše Hubáčka, které jsem vždy četl s velkou radostí a ještě větším zaujetím. Stejně, a možná i více mě uchvátil příběh z ohromného ostrova Papua Nová Guinea, kde se válčilo poměrně dlouhou dobu, velmi tvrdě a kde se do bojů proti Japoncům intenzivně zapojili Australané, na jejichž přední dveře na jaře 1942 japonské letectvo, loďstvo i armáda již docela silně bušilo. Ani tuto kapitolu Miloš Hubáček neopomněl, a to stručněji v knihách *Pacifik v plamenech* a *Ofenziva v Pacifiku*.²

Obě výše zmíněné kampaně – což je v tomto kontextu zřejmě lepší označení než pouhé „bitva“ –, jsou vzájemně propojené. Vždyť součástí japonského postupu na Novou Guineu bylo obsazení zdánlivě nedůležitého ostrůvku Tulagi v blízkosti Guadalcanalu. V kontextu *atraktivní* kampaně na Guadalcanalu z druhé poloviny roku 1942 se zdají být operace na Nové Guineji trochu v pozadí. Na druhou stranu je vidět na australské historiografii, jak je pro ně střetnutí na kokodské stezce důležité. Pro australskou vojenskou historii a tradici jsou boje na Kokodě jedním z nejvýznačnějších střetnutí nejen v průběhu druhé světové války, ale vůbec v celé jejich historii, stejně důležité jako například prvoválečné zapojení australských vojáků do vylovení na poloostrově Gallipoli.

Operace na Nové Guineji jsou mnohem rozsáhlejší a trvaly déle, než popisuje tato kniha. Je nutno připomenout, že velký ostrov Nová Guinea patřil z velké části Holanďanům, zde se však budeme zabývat

² HUBÁČEK, Miloš, *Pacifik v plamenech*, Praha 1990; HUBÁČEK, Miloš, *Ofenziva v Pacifiku*, Praha 1987.

převážně operacemi, které se odehrávaly na území ovládaném Brity, respektive Australany. Tuto oblast je přesnější označovat jako Papuu, avšak v naší knize budeme používat i výraz Nová Guinea.

Profesionální sbor AIF (Australian Imperial Force) představoval jednu ze zásadních sil na celém válčišti jižního Pacifiku a zřejmě jeden z důvodů spojeneckého vítězství tamtéž. Hned na počátku knihy je nutné uvést poznámku k označování těchto jednotek. Každý prapor nebo brigáda se označovaly dvěma řadovými číslovkami. První byla vždy 2., která znamenala, že se jedná o druhý expediční sbor Australské armády, o 2. AIF, neboť ten první sbor získal vavříny v předchozí světové válce. Pokud je jednotka označená jako 2./21. brigáda AIF, neznamená to nic jiného, než že jde o 21. pěší brigádu Australian Imperial Force vzniknuvší a bojující za druhé světové války. U struktury 2. AIF je nutno připomenout, že její pěší divize začínaly číslem 6 a končily číslem 9, pouze její obrněná divize měla číslo 1, protože neexistoval žádný její ekvivalent během první světové války.

Ke klíčové moderní literatuře k tématu pak patří zejména knihy Erica Bergeruda, Jamese P. Duffyho nebo Williama Andersona.³

³ BERGERUD, Eric, *Touched with Fire. The Land War in the South Pacific*, London – New York 1997. BERGERUD, E., *Fire in the Sky. The Air War in the South Pacific*, Boulder – Oxford 2001; DUFFY, James P., *War at the end of the World. Douglas MacArthur and the Forgotten Fight for New Guinea 1942–1945*, New York 2016; ANDERSON, Nicholas, *To Kokoda*, Canberra 2011.

Japonci na postupu

Japonská blesková válka v Tichomoří znamenala pro všechny jejich protivníky jednoduše šok. Podceňování a zároveň přeceňování *Prušáci Asie* neměli v prosinci 1941 a na počátku roku 1942 konkurenci. Efektivitu jejich válečného stroje a nemilosrdnost jejich brilantních válečných tažení pocítili nejen Britové, Američané a Australané, ale také Holanďané, jejichž asijské kolonie byly pro své bohatství jedním z hlavních japonských cílů.

Australské síly držely předsunuté základny mimo jiné i na ostrovech Nová Británie a Nové Irsko, které představovaly překážky pro případné vylodění na Nové Guineji, nebo možná přesněji, jejich obsazení by nepříteli podobnou invazi značně usnadnilo. Japonci považovali obsazení obou ostrovů – nikoli pouhou pacifikaci, ale přímé obsazení –, za neopominutelnou podmínku úspěšného tažení směrem na jih. Jejich oči přitahoval hlavně přístav Rabaul na Nové Británii, jelikož kromě přístavu se zde nacházelo i letiště a prostor měl veškeré předpoklady k tomu stát se velkou, klíčovou základnou. V polovině prosince 1941, nedlouho po zahájení japonské celotichomořské ofenzivy, disponovali Australané v ohrožených prostorách vsutku miniaturní vojenskou přítomností. Na Šalamounových ostrovech, Nových Hebridách a v centru této správní oblasti měli asi 2000 mužů, z nich pouze polovina byli členové AIF. V Port Moresby a okolí měli na povel pouze tisíc mužů včetně několika desítek vojáků z AIF a domorodců.⁴ Následné posily nebyly příliš velké, reorganizace ozbrojených sil probíhala na australské hlavní pevnině.

Když se Japonci přiblížili k Nové Británii a Rabaulu, Australané, popřípadě ostatní Spojenci, proti nim neměli téměř co postavit.

⁴MCCARTHY, Dudley, *Australia in the War of 1939–1945. Series One. Volume V. South-West Pacific Area – First Year. Kokoda to Wau, Canberra* 1959, s. 12.

Hladinové síly nemohly početným japonským uskupením konkurovat, australské letectvo na základně v Rabaulu disponovalo pouze zastaralými stroji, navíc v nedostatečném počtu, a spíše se uvažovalo o stažení letounů než o jejich posílení. Stejně tak pozemní jednotky nepředstavovaly velkou hrozbu, několik rot pravidelné armády doplňovaly nevyčvičené a mizerně vyzbrojené dobrovolnické jednotky sestavené z civilistů. Japonci měli mnohonásobnou převahu ve všem, předpokládali totiž, že Spojenci vyvinou zásadně větší snahu Rabaul udržet. Ti však neměli zdroje, které by na toto válčiště mohli okamžitě poslat.

Rabaul se stal terčem několika intenzivních japonských náletů, při nichž se obránci museli spolehnout na pár zastaralých protiletadlových kanónů. Australané se pokusili vyslat letce proti blížícímu se invaznímu loďstvu, šlo o statečné, ale veskrze zbytečné gesto. Když Japonci vstoupili na pláže Nové Británie, chvíli přestal jejich plán fungovat. Australští obránci měli terén ostrova skvěle zmapovaný a dobře odhadli, kde se Japonci vylodí. Zасыпали je intenzivní palbou a způsobili jim nemalé ztráty.

Ale to bylo asi tak všechno. Japonská převaha – námořní, letecká i početní – byla příliš drtivá. Australané se dostali při pobřeží do velkých problémů, kdy jim nezbývalo nic jiného než ustupovat, mnohdy velmi neorganizovaně. Nad džunglí hlídkovala japonská letadla, která jakékoliv předpokládané nebo skutečné australské shromaždiště zasypávala ze vzduchu kulometnou palbou a bombami. Obránci se nemohli přeskupit, ocitli se pod příliš velkým tlakem, jejich úkolem se stalo pouze přežít.

Malá část australských vojáků či dobrovolníků se dostala z oblasti bojů do okolních džunglí, většina byla pobita nebo zajata. Japonci se k zajatcům chovali brutálně, nemilosrdně, jak bývalo jejich zvykem, a největší ironií osudu je, že přeživší zajatci, které poslali z Nové Británie na dopravní lodi, zahynuli, když plavidlo neoznačené jako zajatecký transport torpédovala spojenecká ponorka. Nepřežilo ani mnoho těch, kteří na palubě *Montevideo Maru* nebyli, zabily je smrtící podmínky na Šalamounových ostrovech, místě jejich internace.

Druhý ostrov, Nové Irsko, padl rychleji než Nová Británie. Tamější australská vojenská přítomnost zdaleka nedosahovala ani slabých jednotek na Nové Británii, a po krátké epizodě guerillového

charakteru Japonci ovládli i druhý ostrov. Ze základny v Rabaulu bylo 3. února 1942 zahájeno bombardování Port Moresby, dalšího předpokládaného cíle. Zpočátku se jednalo spíše o útoky znepokojující, ale jejich intenzita se měla brzy navyšovat.⁵ Port Moresby tehdy nedisponovalo rozsáhlou protiletdeckou obranou, pouze menším množstvím protiletadlových děl. Letecké síly umístěné na tamní základně zahrnovaly na začátku ledna pouze dvě letky průzkumných hydroplánů, do konce měsíce dorazilo šest bombardérů Lockheed Hudson, čtyři stíhačky australské konstrukce CAC Wirraway a dva moderní americké hydroplány PBY Catalina.⁶ Port Moresby se nakonec stalo cílem minimálně stovky denních náletů a velkého počtu přepadů stíhačkami, někteří vzpomínali, že ostřelování stíhacími stroji jim připadalo horší než bombardování.⁷

Japonci začali Rabaul velkou rychlostí a s velkou intenzitou měnit z provinčního městečka v čilou, ohromnou válečnou základnu. Během několika měsíců dosahovala tamější posádka desítek tisíc mužů, vznikla řada nových přistávacích drah na místě původního letiště a japonské ženijní oddíly vybudovaly několik podpůrných satelitních letišť. Rabaulská základna, hlavní japonská pevnost v jižním Pacifiku, vždy disponovala alespoň dvěma sty letouny a její posádka postupně narostla na osmdesát tisíc mužů.⁸ Fascinující je, že Rabaul se nestal obětí spojeneckého vylovení, ale Spojenci ho v rámci MacArthurovy proslavené strategie „žabích skoků“ po ostrovech obešli, izolovali a obsadili mnohem později. Jednalo se bezpochyby o nejlepší řešení, protože blokáda Rabaul efektivně neutralizovala a zároveň těžko si představit, jak velké ztráty by Američané a Australané utrpěli při invazi na Novou Británii v létě 1943. Rabaul totiž nakonec padl až v srpnu 1945, kdy byla jeho posádka zdecimována hladem, nemocemi a neustálými nálety. Největší japonská letecká základna na Nové Guineji stála ve Wewaku a taktéž byla v dobách své největší slávy domovem dvou set stíhacích, bombardovacích a průzkumných

⁵ Tamtéž, s. 1.

⁶ Tamtéž, s. 46.

⁷ WALKER, Allan S., *Australia in the War of 1939–1945. Series Five. Medical. Volume III. The Island Campaigns*, Canberra 1957, s. 7.

⁸ BERGERUD, E., *Fire...*, s. 51–52.

letounů.⁹ Wewak měl podobný osud jako Rabaul, Spojenci ho sice odřezávali ze všech stran a bombardovali jej, nicméně s jeho obsazením si počkali na konec války. Nedaleko Wewaku kapitulovali poslední japonští uchvatitelé Nové Guineje až 13. listopadu 1945.

Letecké eso, legendární japonský pilot Saburo Sakai působil v letce útočící z Rabaulu a později z Lae směrem na Port Moresby. V březnu 1942 (i následných týdnech) se setkával se spojeneckými letci – příliš nechválil jejich úroveň, nemohl však prý kritizovat jejich zápal: „Za zvláštní zmínku stojí, že spojenečtí piloti byli ochotní nás poutat bojem bez ohledu na nerovnost sil. Jejich stíhačky se s jekotem vrhaly do útoků. Je důležité ale poznamenat, že jejich stíhací letouny měly v porovnání s našimi *Zery* zjevně slabší výkon... Muži, které jsme přinutili k boji, pak patřili mezi nejudatnější, s jakými jsem se kdy potkal...“¹⁰

V létě 1942 se Sakai a jeho spolubojovníci začali potkávat s novějšími, výkonnějšími nepřátelskými stroji. Vynikaly mezi nimi stíhačky Grumman F4F Wildcat, palubní stíhačky amerických letadlových lodí, které udivovaly japonské piloty výdrží v případě zásahu – dobře chráněné samosvorné palivové nádrže a slušné pancéřování letců znamenaly mnohdy jediný rozdíl mezi porážkou a vítězstvím, mezi smrtí a životem.

Vojenský historik Eric M. Bergerud, který se válkou v jižním Pacifiku zabýval, pečlivě zdůrazňuje, že terén a krajina jsou jedním ze zásadních faktorů, které určují charakter bojového střetnutí. Současně připomíná, že terén v Jižním Pacifiku (kromě Papuy Nove Guineje a Nové Británie taktéž Guadalcanal a Šalamounovy ostrovy) vyžadoval důraz na letecké operace, tedy na vybudování leteckých základen. Japonské tažení na východě Nové Guineje jeho poznatky pouze potvrzuje, vždyť Buna zaujala Japonce možností vybudovat menší leteckou základnu, pozemní bitva v Milne Bay se točila okolo tamního letiště, nemluvě o Port Moresby, cíli japonské kampaně přes pohoří Owena Stanleyho.¹¹ Stejný historik označuje

⁹ Tamtéž, s. 74.

¹⁰ SAKAI, Saburo – CAIDIN, Martin – SAITO, Fred, *Zera na Pacifikem*, Praha 1994, s. 75.

¹¹ BERGERUD, E., *Fire...*, s. 1.